

“INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA SEMANTIK PARALLEL VA TAFOVUTLAR: LINGVOKULTUROLOGIK QARASH”

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (Phd, dotsent ,)
G'arb tillari kafedrasi dotsenti Oriental Universiteti
Ilmiy rahbar Rasulova Munojot Akmaljonovna

Toshkent Ijtimoiy Innovatsiya Universiteti 1-kurs magistrant Lingvistika
yo'nalishi
Avezova Shahnoza Zayniddinovna

Annotatsiya: Ushbu tezisda ingliz va o‘zbek tillarida mavjud bo‘lgan semantik parallel va tafovutlar lingvokulturologik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Har ikki tilning o‘ziga xos milliy-madaniy omillarga asoslangan semantik xususiyatlari, sinonimiya, metafora, frazeologik birliklar, madaniy konnotatsiyalar orqali o‘zaro qiyosiy tahlil qilinadi. Tahlil jarayonida tilning milliy tafakkur bilan uzviy bog‘liqligi, so‘zlarning semantik yuklamasi va ularning madaniy xususiyatlari o‘rtasidagi munosabatlar ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: lingvokulturologiya, semantika, frazeologiya, parallel, tafovut, tarjima, madaniyat, metafora, konnotatsiya

Annotation: This thesis examines the semantic parallels and differences between the English and Uzbek languages from a linguoculturological perspective. It analyzes the cultural and national factors that influence semantic features such as synonymy, metaphor, phraseological units, and cultural connotations in both languages. The study highlights the close connection between language and national thinking, and explores how the semantic load of words reflects the cultural worldview of a speech community.

Keywords: linguoculturology, semantics, phraseology, parallelism, divergence, translation, culture, metaphor, connotation

Kirish: Til nafaqat aloqa vositasi, balki xalq tafakkuri, tarixiy-madaniy merosi va mentalitetining aksidir. Lingvokulturologiya ana shu nuqtai nazardan til va madaniyat o‘zaro aloqasini o‘rganadi. Ingliz va o‘zbek tillari ikki turli tillar oilasiga mansub bo‘lsa-da, ularda ba’zi semantik o‘xshashliklar (parallel) va ko‘plab tafovutlar mavjud. Ularni aniqlash madaniyatlararo kommunikatsiya va tarjima sohalarida muhim ahamiyatga ega.

Asosiy qism:

1. **Semantik parallel va sinonimiya:** Masalan, ingliz tilidagi “home” va o‘zbek tilidagi “uy” so‘zlari shaklan mos keladi, biroq “home” so‘zida iliqlik, xavfsizlik, oilaviy mehr kabi konnotatsiyalar mavjud. O‘zbek tilidagi “uy” esa ko‘proq fizik obyekt sifatida tasvirlanadi. Bu semantik tafovut madaniy qadriyatlar bilan bog‘liq.

2. **Frazeologik birliklarda tafovut:** Ingliz tilida “It’s raining cats and dogs” iborasi kuchli yomg‘irni bildirsa, o‘zbek tilida bunday holat “yomg‘ir quyib berdi” yoki “sel yog‘di” tarzida ifodalanadi. Bu frazeologizmlar ortida turgan madaniy va metaforik tasavvurlar turlicha.

3. **Madaniy belgili so‘zlar:** O‘zbek tilidagi “non” so‘zi nafaqat taom, balki baraka, hurmat timsoli bo‘lsa, ingliz tilida “bread” so‘zi bunday muqaddaslik yukini anglatmaydi. Bu esa lingvokulturologik tafovutning yaqqol ko‘rinishidir.

4. **Metaforalarning talqini:** Ingliz tilida “white” – poklik, begunohlik timsoli bo‘lsa-da, ba‘zan sovuqlik, befarqlik ma‘nosini ham anglatadi. O‘zbek tilida esa “oq” ko‘proq ijobiy ma‘nolarga ega: “oq yo‘l”, “oq fotiha”, “oq niyat”.

Xulosa:

Ingliz va o‘zbek tillarining semantik tizimi ularning madaniy asoslari, tarixiy rivojlanishi va ijtimoiy qadriyatlariga bog‘liq. Har bir tildagi so‘z va iboralarning semantik yuki shu xalqning dunyoqarashi va hayot tarzini ifodalaydi. Lingvokulturologik yondashuv ushbu farqlarni chuqur anglashga, tarjimada xatolarga yo‘l qo‘ymaslikka va madaniyatlararo muloqotni samarali tashkil etishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Абдуллаева, З. Ш. *Семантические особенности английской и узбекской фразеологии*. – Ташкент: Фан, 2019.
2. Gulomov, A. *Tarjimashunoslikka kirish*. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2015.
3. Komilov, N. *Madaniyat va til: lingvokulturologik yondashuv*. – Toshkent: Fan, 2017.
4. Шарипов, М. *Сопоставительная лингвистика: теория и практика*. – Ташкент: Фан, 2020.